

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОЦЕСІВ РЕФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

©2020 РОМАНЮК Р. В.

УДК 330.354.1
JEL Classification: L94; O18; R11

Романюк Р. В.

Зарубіжний досвід процесів реформування регіональних ринків електроенергетики

Інноваційно-інвестиційний розвиток є важливим і необхідним складником формування конкурентного середовища, підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та процесом лібералізації загалом. Досвід зарубіжних країн переконливо свідчить, що результативність процесів лібералізації за умов докорінної адаптації законодавчо-нормативного забезпечення, стабільності, надійності та безперервності електропостачання за умов демонополізації енергетичної сфери орієнтується на синергетичний ефект, більший у рази. У статті досліджено особливості трансформаційних процесів електроенергетичних ринків провідних країн світу та Європи. Здійснено огляд критеріїв, які лягли в основу. Окреслено наслідки зазначеного реформування регіональних ринків енергетичного сектора шляхом інтеграції розвитку промислового сектора країни; наявність територіально-кліматичних умов, що веде до розуміння пошуку та імплементації саме тієї моделі, яка якнайбільше забезпечуватиме безперервність і багатофункціональність національних і регіональних електроенергетичних ринків. Здійснено моніторинг етапів реформування. Імплементація нормативно-законодавчих засад була орієнтована в напрямі векторів своєї реалізації: розмежування певних видів своєї діяльності, пов'язаних з транспортуванням, виробництвом, купівлею та реалізацією електроенергії; уніфікація єдиного тарифу за використанням енергетичних ресурсів по всіх територіях ЄС. З'ясовано, що в процесі реформування електроенергетичних ринків немає універсального сценарію, котрий зміг би пришвидшити ці процеси, оскільки трансформація здійснюється виключно за особливих умов, притаманних виключно конкретній країні. Досвід приведених розвинутих країн показав неоднозначність наслідків реформування за умов застосування однакових моделей. Зазначено, що в процесі лібералізації енергоринків країни Європейського Союзу першочергово взяли за ціль імплементувати нормативно-правові документи та структурно розділили їх на весь період реформ на 3 стадії. Окреслено майбутній сценарій реформування електроенергетичного ринку України з урахуванням напрацювань і досвіду провідних країн з акцентуванням діяльності на такі сегменти, як: «ринок прямих двосторонніх договорів»; «ринок ф'ючерсних поставок», «балансуючий ринок», «супутній ринок». Здійснено моніторинг реформування галузі, структурне забезпечення. Систематизовано заходи, які слід здійснити для реформування електроенергетичного ринку за 4 групами: нормативно-правові, організаційно-структурні, фінансово-інвестиційні, технічно-інноваційні заходи.

Ключові слова: електроенергетичні ринки, трансформаційні процеси, конкурентне середовище, демонополізація енергетичної сфери, Європейська Комісія, нормативно-правове регулювання.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-113-118>

Бібл.: 14.

Романюк Роман В'ячеславович – директор Волинського обласного центру зайнятості (вул. Б. Хмельницького, 3, Луцьк, 43025, Україна)

E-mail: naukoviy@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8425-7767>

UDC 330.354.1

JEL Classification: L94; O18; R11

Romaniuk R. V. Foreign Experience in Reforming Regional Energy Markets

Innovation and investment development is an important pre-requisite, to form competitive environment, improve the efficiency of economic entities and the liberalization process, in general. Foreign experience convincingly shows that liberalization processes in terms of radical adaptation of legislation, as well as stability, reliability and continuity of power supply (provided that the energy sector is demonopolized) are considered efficient if causing synergistic effect, making the performance of power supply business entities by times better than it used to be. The article studies the features of the transformation processes in the energy markets in the advanced countries and in Europe. A review of the criteria that formed the basis for the study has been carried out. The author identifies some consequences of the abovementioned reform of the regional energy sector markets, carried out by integrating the country's industrial sector development. It is also mentioned that the specificity of territorial and climatic conditions should promote the search for and implementation of a model that would ensure the continuity and multi-functionality of national and regional energy markets. The stages of the reform have been monitored. The analysis of the implementation of the regulatory framework was focused on the following points: the differentiation of certain activities related to the transportation, production, purchase and sale of energy; unification of the single tariff for using energy resources on all the EU territories. It has been found out that the process of reforming the energy markets has no universal scenario that could accelerate these processes, as the transformation is only carried out under special conditions specific to a particular country. The experience of the advanced countries has shown that the consequences of the reform differ despite the application of the same models. It is noted that during the liberalization of energy markets, the EU countries primarily aimed at implementing regulatory instruments, and structurally divided them into 3 stages for the entire reformation period. The future scenario of reforming Ukraine's energy market is outlined, taking into account the experience of the advanced countries with an emphasis on the following sectors: «the market of direct bilateral agreements», «futures market», «balancing market», «related market». The industry reform and its structural support have been monitored. The measures to be taken to reform the energy market are systematized in 4 groups: regulatory and legal, organizational and structural, financial and investment, technical and innovative measures.

Keywords: energy markets, transformation processes, competitive environment, demonopolization of the energy sector, European Commission, regulatory framework.

Bibl.: 14.

Romaniuk Roman V. – Director of the Volyn Regional Employment Center (3 B. Khmelnytskoho Str., Lutsk, 43025, Ukraine)

E-mail: naukovi@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8425-7767>

Вступ. Інноваційно-інвестиційний розвиток є важливим і необхідним складником формування конкурентного середовища, підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та процесом лібералізації загалом. Досвід зарубіжних країн переконливо свідчить, що результативність лібералізаційних процесів за умов докорінної адаптації законодавчо-нормативного забезпечення, стабільності, надійності та безперервності електропостачання за умов демонополізації енергетичної сфери орієнтується на в рази більший синергетичний ефект.

Особливу увагу в трансформаційному просторі регіональних енергетичних ринків прикуто до регіональних важелів пристосування інституційного середовища до об'єктивних та стихійних конкуруючих умов взаємодії незалежних суб'єктів електроенергетичного постачання. Чимала кількість чинників спроможні пояснити дію та функціонування регіональних напрямів розвитку, але водночас неспроможні дати пояснення цілісному розумінню конкретних практичних дій у напрямі трансформації електроенергетичних ринків та адаптації їх до українських реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами функціонування регіональних електроенергетичних ринків зарубіжних країн займаюся багато як вітчизняних, так і іноземних дослідників, науковців та практиків. Особливу вагу в цьому напрямі слід надати працям В. Р. Купчака, В. В. Лагодієнка, З. О. Луцишин, В. П. Мартинюка, О. М. Павлової, К. В. Павлова, О. М. Стрішенець.

Регіональні перетворення електроенергетичних ринків відбувалися за умов докорінної трансформації самих економічних систем і враховували в основному чинники регіональної приналежності та автентичності та водночас стали домінантами подальшого розвитку електроенергетичної галузі країни загалом. Без сумніву, досвід провідних зарубіжних країн є зразком для української енергетичної стратегії лібералізації вітчизняного ринку на конкуруючих засадах.

Метою статті є дослідження міжнародного та зарубіжного досвіду реалізації процесів реформування регіональних ринків електроенергетики. Для досягнення визначеної мети було поставлено завдання: дослідити досвід формування сучасних енергетичних систем та особливості використання передових знань для розвитку регіональних ринків електроенергетики.

Задля досягнення бажаних результатів, а також досягнення поставленої мети у цій статті було використано не лише загальні наукові підходи в дослідженні, а й спеціальні, серед яких – аналіз і синтез, регіональний та економічний аналіз, статистичний та історичний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнені цілі для всіх державних утворень європейського типу

охоплюють різні умови протікання реформаційних процесів на електроенергетичних ринках залежно від специфіки кожної країни, але загалом уніфікуються в чіткості поставлених та виконаних цілей. Інтегрування електроенергетичного ринку України та регіонів в Європейський енергетичний простір базується на досвіді тих країн, які щойно завершили цей складний період реформування. Початково період створення лібералізованого ринку Європи припадає на кінець 80-х років ХХ ст. Основним уповноваженим органом по регулюванню цього процесу була Європейська Комісія, яка регламентувала ряд організаційно-правових і технологічних критеріїв для уніфікації внутрішніх ринків енергетичного виробництва та споживання поміж країн-учасниць до тих змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі [5].

Саме ці критерії лягали в основу формування електроенергетичної консолідації:

- доступність і прозорість експлуатації електричних мереж у кожній країні;
- уніфікований підхід щодо методик регулювання міжнародних потоків енергетичних ресурсів;
- доступне тарифоутворення для споживачього сектора;
- моніторинг ризиків для електроенергетичної галузі та формування чітких обов'язків, що формують компетенцію регулюючих органів;
- дотримання правил і норм чесної конкуренції при торговельних операціях між національними пануючими лібералізованими моделями їх країн.

Важливим є такий факт, що в процесі реформування електроенергетичних ринків немає універсального сценарію, котрий зміг би пришвидшити ці процеси, оскільки трансформація здійснюється виключно за особливих умов, притаманних виключно конкретній країні [3].

Важливим значення варто вважати регіональні важелі регулювання, які спрямовані на недискримінаційні та прозорі методи дії. Першочерговою дією в напрямі реформування стали зміни в організаційно-адміністративній структурі управління країнами Європейського Союзу. Формування новостворених органів відбувалося відносно затверджених концепцій відповідно до Директиви 2009/72/ЄС, а саме:

- обґрунтування дієвих та об'єктивних методів розрахунку регіональних тарифів;
- обмеження вимог щодо можливості функціонування електроенергетичних систем;
- оптимізація рівня тарифів на передачу та розподіл електричної енергії;
- сертифікація виробників електричної енергії, постачальників та операторів систем.

Роль регулятора в системі функціонування є значною, оскільки він легалізує дозвіл на будівництво нових електричних станцій та мереж електропередачі, а також здійснює періодичний контроль за дотриманням умов і зобов'язань за договорами по енергозабезпеченню.

Загалом для процесів лібералізації енергоринків країни Європейського Союзу першочергово імплементували нормативно-правові документи та структурно розділили їх на весь період реформ на 3 стадії [7].

Перша стадія (зародження) розпочалася з 26 червня 1990 року через прийняття Директиви 90/377/ЄС, в умовах структурованості функцій та зобов'язань Європейського Союзу через забезпечення умов конкуренції та встановлення прозорого ціноутворення для споживачів. У межах цієї Директиви країни ЄС взяли зобов'язання передавати достовірну інформацію щодо зміни ринкових цін та їх подальше коливання на електричну енергію. Процеси передачі транспортування та організації електричної енергії почали відбуватися згідно з затвердженою іншою Директивою 90/547/ЄС від 29 жовтня 1990 року [11].

У подальшому прийняття Директиви 96/92/ЄС затвердило загальні умови та норми виробництва електроенергії, які визначили інструменти, які сприятимуть утворенню більш конкурентного середовища для внутрішнього ринку та вільного вибору споживачами постачальника електричної енергії. Окрім того, Директива обумовлює по чергове відкриття країнами-учасницями своїх ринків для інтегрування в систему енергетичного простору, розмежування різних видів діяльності, збільшення конкуренції на роздрібному ринку та доступності інформативних і споживчих ресурсів до електроенергетичних систем.

На другій стадії поширення в 2002 році було прийнято впроваджено Другий енергетичний пакет, який дозволив запровадити принципи досконалої конкуренції. На цьому етапі відбулося функціональне розмежування фінансових показників розподілу за видами діяльності монополістів. Особливий акцент було зроблено на роздрібних та оптових поставках електроенергії, здійснення моніторингу за межами передачі та розподілу електричної енергії. Це, своєю чергою, спричинило адміністративно-організаційні зміни в правовому розділенні операторів мереж передачі електроресурсів і тих, які безпосередньо продають електроенергію кінцевим споживачам. Це сприяло закріплення повноважень регуляторної політики за кінцевим Регулятором, який представляв би інтереси кожної із країн-учасниць.

Спільними зусиллями Комісія ЄС в 2008 році розглянула умови створення та ефективного функціонування єдиного лібералізованого електроенергетичного ринку Європи та з'ясувала певні неузгодженості, котрі перешкождали його функціонуванню як структури:

- домінування монопольної влади конкретних кіл у конкретній країні-учасниці;
- відсутність достатніх інтеграційних комунікацій для подолання мовних, ментальних і територіальних особливостей кожної з країн-учасниць;
- лобіювання процесів на електроенергетичному ринку олігархічної гілки та обмеженість прозорості функціонування сфери енергетики загалом.

На третій стадії (лібералізація) в межах Третього енергетичного пакета відбулося спільне сприяння законодавчих засад ЄС з країнами-учасницями, що призвело до завершення лібералізованості ринку загалом. До складу цього документа входили: Директива 2009/72/ЄС щодо спільності правил для внутрішнього ринку електроенергії ЄС, за умови скасування попередньої Директиви 2003/54/ЄС [1].

Імплементация нормативно-законодавчих засад була орієнтована в напрямі трьох векторів своєї реалізації:

- розмежування певних видів своєї діяльності, пов'язаних з транспортуванням, виробництвом, купівлею та реалізацією електроенергії;
- уніфікація єдиного тарифу за використанням енергетичних ресурсів по всіх територіях ЄС.

Єдиним загальнообов'язковим органом управління та регулювання процесами на енергетичному ринку є Європейська Комісія, яка обмежує прояви монополізму та регламентує дотримання конкурентних засад на національному, регіональному та європейському структурно-поєднаних ринках [4].

На цій стадії також відбувається жорстке обмеження до єдиної енергетичної системи шляхом із зазначенням норм і правил забезпечення доступу до власних мереж третім особам.

Відлік лібералізації електроенергетичного ринку США розпочався одночасно з прийняттям у 1992 році Конгресом Закону про активізацію внутрішнього ринку електроенергії. Однак законотворчі процеси суттєво різняться в кожному штаті, тому модель забезпечення протікання їх діяльності може бути різною. Територіальна особливість Америки полягає в тому, що електроенергетичні ринки зосереджені у 15 штатах, регульовані електроенергетичні ринки – у 33 штатах.

Проте численні аварії, збої у системі надійності, стрибкоподібність і диференціація тарифів в різних штатах стали результатом монопольного тиску, що консолідованим рішенням Конгресу було структуровано на регульовані важелі управління у всіх 48 штатах.

Досвід Китаю переконливо засвідчує, що тривалий час функціонує регульований ринок електричної енергії, переважно завдяки впорядкованості структури Державної Електроенергетичної Комісії, яка відповідає за встановлення норм та умов координації успішної діяльності суб'єктів цього ринку, в тому числі регулюючої тарифної політики. Диференціація тарифів вирішувала соціальну функцію відносно якнайкращого втамування попиту споживачів. Зокрема, тарифи диференційовано за різними категоріями споживачів (пересічне населення, фірми або підприємства, промисловий сектор), а також відносно соціально-економічної активності регіонів. Що стосується існуючих взірців для наслідування українського вектора, то модель лібералізації Китаю має найбільш потрібні риси та елементи адаптації зусиль з нашою країною. Це підтверджено певними результатами, які Китай зумів досягти в найкоротші терміни реалізації цієї моделі. Регулююча модель ринку дозволила пришвидшити темпи зростання електроенергетики. Зокрема, було введено новітні потужності у використання (від 50 до 100 ГВт за рік), будівни-

цтво яких відбувається за рахунок доходів фірм, інвесторів і держави.

Цьому передував прийнятий план дій у межах Програми по електроенергетичному ринку. Починаючи з 1988 року завдяки цьому плану вдалося поступово реформувати плацдарм для заохочення залучення інвестицій та сформувати конкурентоспроможний електроенергетичний ринок [2].

Досвід приведених розвинутих країн показує неодноразовість наслідків реформування за умов застосування однакових моделей. Це пояснюється практичним досвідом реформування регіональних ринків, інтеграцією розвитку промислового сектора країни, наявністю територіально-кліматичних умов, що веде до розуміння пошуку та імплементації саме тієї моделі, яка якнайбільше забезпечуватиме безперерійність і багатфункціональність національних і регіональних електроенергетичних ринків.

Сучасна реформаторська політика в умовах досягнення лібералізаційних засад регіону є своєчасною, однак відбуватиметься в доволі складних і суперечливих внутрішніх і зовнішніх чинниках. Зовнішнім несприятливим проявом є агресія Росії, дестабілізація політичної ситуації, нещодавній колапс бюджетного фінансування у зв'язку з хронічними явищами пандемії коронавірусу тощо.

Внутрішні несприятливі обставини стосуються виключно панування регульованого електроенергетичного ринку на всіх регіонах країни.

На жаль, у регіонах України, в тому числі і в Західному, спостерігається така картина: підвищення темпів зростання тарифу та відсутність розширення потужностей нових енергетичних блоків, а також низька інвестиційна привабливість. Можна стверджувати, що сценарій функціонування електроенергетичного ринку за моделлю «єдиного покупця» вже вичерпав себе та певною мірою спричиняє негативні ефекти: боргове навантаження суб'єктів оптового ринку, дефіцитність поточних платежів, штучне ціноутворення, відсутність конкурентного середовища, недієвість супутніх послуг, тип природно-адміністративної монополії, зокрема, на роздрібному ринку, примітивність і недосконалість механізму кредитних погашень та управління ризиком [6].

Майбутній сценарій реформування електроенергетичного ринку України мав би враховувати напрацювання та досвід провідних країн та в основному охопити такі сегменти: «ринок прямих двосторонніх договорів»; «ринок ф'ючерсних поставок», «балансуючий ринок», «супутній ринок». Також є нагальна необхідність змінити підходи до ролі та значення системного оператора.

1. Ринок прямих двосторонніх договорів. Умовно демократичний ринок, на якому безпосередньо продають електроенергію збутовим компаніям та кінцевим споживачам. Двосторонні договори не є регульованими за ціною, умовами оплати та терміном дії. Двосторонніми суб'єктами вважаються такі: виробники електроенергії, незалежний постачальник, постійний постачальник, електророзподільне підприємство, підприємство по електропередачі мережами, споживачі. Процес договірних стосунків відбувається так: 1) поста-

чальники електричної енергії пропонують значну кількість ресурсу для потреб споживачів; 2) відбувається демократичне ціноутворення без втручання регулятора; 3) споживач здійснює операцію купівлі-продажу електроенергетичного ресурсу; 4) виробники та постачальники укладають прямі договори задля уникнення ризиків і прогнозованості майбутніх витрат і доходів.

2. Ринок ф'ючерсних поставок. Шляхом попереднього замовлення учасниками необхідних електроенергетичних ресурсів оператором ринку відбувається їх попередня купівля-продаж. Майбутня купівля або замовлення енергетичних ресурсів дозволить обмежити ризики, пов'язані з дисбалансом майбутнього ринку. Серед суб'єктів цього ринку виділяють: виробника електроенергії, незалежного постачальника електроенергії, гарантованого покупця електричної енергії в межах «зеленого тарифу», електророзподільне підприємство, електропередавальне підприємство й оператора ринку. Тут регіональний ринок виступає своєрідним індикатором визначення ціни за принципом маржинального стрибка в результаті співвідношення між попитом і пропозицією.
3. Ринок балансування. Основне покликання цього ринку – забезпечити реформації в напрямі:
  - балансування обсягів пропозиції (сукупності кількості внутрішніх та імпортованих запасів) і попиту (сукупної потреби споживачів у внутрішніх і закордонних поставках електроресурсу);
  - об'єм ввізного ресурсу до регіонального енергетичного ринку;
  - фінансового механізму досягнення оптимального балансу між постачанням і споживанням.
 Звичними суб'єктами цього ринку мають бути: виробник електроенергії, незалежний постачальник, гарантований постачальник, гарантований покупець у межах «зеленого тарифу», системний оператор, адміністратор розрахунків, кваліфікований споживач.
4. Ринок супутніх послуг. Зазвичай системний оператор надає певні послуги учасникам оптового ринку на умовах конкуренції для досягнення надійного та відповідного рівня якості електропостачання та електроспоживання (моніторинг і регулярний контрольний облік). Також ним запропоновуються усі послуги задля забезпечення надійності та сталості роботи регіональних енергетичних ринків відносно потрібних норм.
5. Системний оператор. У межах чинного нормативно-правового тлумачення системним оператором може виступати унітарне та корпоративне підприємство, яке не передбачає зміни своєї власної приналежності. До основних функцій слід віднести:
  - дотримання вимог ринку балансування;
  - забезпечення функціонування ринку суміжних послуг;
  - адміністрування розрахунків і комерційного обліку.

Основною візією системного оператора є забезпечення його незалежності та об'єктивного, неупередженого відношення до усіх суб'єктів цього ринку. Зобов'язання системного оператора можна систематизувати за такими напрямками:

- конкурентний механізм придбання супутніх послуг;
- інформативність і доступність учасників ринку до асортименту послуг, їх вартості, часовості надання та об'ємів;
- оприлюднення витратно-складової обліку діяльності з централізованого диспетчерського управління та інших послуг;
- забезпечення прозорості проведення електронних аукціонів для підвищення пропускнуєї спроможності міждержавних електричних мереж;
- розробка та затвердження відповідного Плану реформування та прогресії регіональних ринків електроенергії на розгляд КМУ.

Цілоком лібералізований підхід сприяє доступності до оптового ринку й інших учасників, які спроможні були б генерувати та реалізувати електроенергію на роздрібному ринку. Зокрема, йдеться про великі промислові підприємства. Це, своєю чергою, збільшує вибір споживачів і позитивно впливає на ціноутворення та якість. Ще одним важливим аргументом є інвестиційна зацікавленість за умови реформування ринку.

Наразі реформування ринку частково розпочалося з організаційно-прогнозованих змін у структурі учасників прийняття плану-графіку з впровадження нової моделі регіональних електроенергетичних ринків. За умовами створення координаційної групи для моніторингу реформування галузі її склад сформовано з представників НКРЕКП, Міненерговугілля, ДП «Енергоринок», ПЕК «Укренерго», НАЕК «Енергоатом». Заходи, які слід здійснити для реформування електроенергетичного ринку, слід умовно поділити на 4 групи:

1. Нормативно-правові. Наразі уповноважений орган по вторинному правовому супроводу електроенергетичних змін є НКРЕКП, який вже прийняв низку умов, що стосуються процесів ліцензування господарської діяльності цього ринку, особливостей поставки електроенергії споживачам, уточнення функціональних зобов'язань операторами ринку з виробництва, перепродажу та розподілу електроенергетичних ресурсів, обов'язків гарантованого покупця. Водночас триває робота Координаційного центру над вдосконаленням іншої, не менш важливої низки нормативних документів, зокрема «Про затвердження кодексу системи передачі», «Про затвердження кодексу системи розподілу», «Про затвердження методики (порядку) формування системи за приєднання до системи передачі та систем розподілу», «Про затвердження Правил ринку на майбутнє» тощо.
2. Організаційно-структуровані засади. Як уже було неодноразово зазначено, розділення діяльності розподілу і постачання електричної енергії, яке передбачено Законом «Про ринок електричної енергії», обумовлює наявність інформованості

НКРЕКП про здійсненні заходи щодо виконання цього Закону. Наразі виконання його затримується в частині невиконання суб'єктами з постачання електричної енергії споживачам окремого пункту, що стосується ліцензування НКРЕКП їх професійної та виробничої діяльності на отримання прав виконувати функції постачальника універсальних послуг у певному регіоні. Згодом мав би бути проведений конкурс на «постачальника універсальних послуг», який вступатиме в повноваження в кінці 2020 року. Однак наразі терміни цього проведення відстрочуються.

3. Фінансово-інвестиційні засади. Негайними діями по фінансово-інвестиційній активності мають стати:

- 1) особливі права та обов'язки для зростання частки виробника електроенергії, здобутої з альтернативних джерел, яка покладається на гарантованого покупця та НАЕК «Енергоатом»;
  - 2) впорядкування підтримки виробникам, які комбінують виробництво електричної та теплової енергії на теплоелектроцентралях;
  - 3) розгляд законопроекту по особливостях погашення боргу за електричну енергію на оптовому ринку електроенергії;
  - 4) внесення змін до Податкового кодексу України.
4. Технічно-інноваційні заходи. Задля реформування моделі регіональних електроенергетичних ринків та успішного і безперервного функціонування ринку прямих двосторонніх договорів, ринку на майбутнє, ринку балансування, та ринку супутніх послуг слід суттєво оновити їх програмне та інформаційне обслуговування. Зокрема, «Енерго-ринок» має закупити:
- 1) аутсорсингові послуги із програмного забезпечення, яке слід впровадити на ринку майбутнього та ринку балансування;
  - 2) технологічно-інноваційного оновлення потрібно для організації роботи ринку.

Однак варто взяти до уваги, що модель реформування, яка записана вище, мала запровадитися ще в липні минулого року, проте політичні зміни, продовження військової агресії змусили загальмувати цей процес.

Висновки. До важливих загроз по реформуванні регіональних електроенергетичних ринків слід віднести:

- низький стан безпеки енергопостачання через низький технологічно-застарілий стан мереж;
- адміністративний тиск з боку Міністерства енергетики та вугільної промисловості в діяльність та реформаційні процеси ДП НЕК «Укренерго»;
- недоброчесно здійснений моніторинг Координаційною Радою по виконанню Плану-графіку впровадження нової моделі;
- недовірливість політики захисту прав і вибору споживачів;
- невпорядкованість і непрозорість практики перехресних субсидій на ринку електроенергії;
- обмежена інформаційно-роз'яснювальна робота та необізнаність споживачами особливостей цього ринку.

Отже, слід констатувати, що реформування електроенергетичного ринку є складним і системним процесом, який, окрім зазначених вище заходів, має передбачити синхронізацію та дерегуляцію оптового та роздрібно-го ринків з вільним ціноутворенням, поінформованість суб'єктів, зокрема споживачів щодо можливостей вибору альтернативних постачальників: прогнозування розвитку за умов сумісності української моделі ринку з моделями ринків транскордонних країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асоціація газодобувних компаній України. URL: <https://agpu.org.ua/analytistics/>
2. Директива 90/54/7/ЄС «Про транзит електроенергії через мережі передачі» від 29.10.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_196#Text
3. Директива 96/92/ЄС «Стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії» від 19.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_196/print
4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/72/ЄС «Про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії та про скасування Директиви 2003/4/ЄС». Від 13.07.2009 р. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023096>
5. Лагодієнко В. В. Сучасний розвиток регіонального електроенергетичного комплексу. *Ефективна економіка : електрон. наук. фах. вид.* 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4814>
6. Купчак В. Р., Павлова О. М., Павлов К. В., Лагодієнко В. В. Формування та регулювання регіональних енергетичних систем: теорія, методологія та практика : монографія. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2019. 346 с.
7. Огляд ходу реформування ринків електроенергії і тарифоутворення в країнах ОЕСР, ЄС, США, Росії та України. URL: https://ua.energy/wp_content/uploads/2018/01/4_retovmuv_vynkiv_tsino_taryfo_utvoren.pdf
8. Павлов К. В. Оцінка конкурентоспроможності регіональних ринків житлової нерухомості України : монографія. Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. 482 с.
9. Павлов К. В., Павлова О. М. Формування та регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла України : монографія. Луцьк : Терен, 2019. 542 с.
10. Павлова О. М., Павлов К. В., Якимчук А. Ю., Сорокопуд І. В., Галянт С. Р. Енергетичний ринок західного регіону України. *Інтернаука. Серія : «Економічні науки»*. 2020. № 7. DOI: 10.25313/2520-2294-2020-7-6202
11. Регламент (ЄС) № 713/2009 Європейського Парламенту та Ради, що засновує Агенцію з питань співробітництва енергетичних регуляторів. URL: <https://www.erc.gov.ua/?id=4730>
12. Регламент (ЄС) № 714/2009 Європейського Парламенту та Ради про умови доступу до мережі для транскордонного обміну електроенергії з одночасним скасуванням Регламенту (ЄС) № 1228/2003. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/eu090146>
13. Лагодієнко В. В. Особливості стійкого розвитку регіонального електроенергетичного комплексу. *Ефективна економіка : електрон. наук. фах. вид.* 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4813>
14. Стрішенець О. М. Павлов К. В. та ін. Механізм фінансово-кредитного забезпечення енергоефективних заходів на об'єктах ЖБК та ОСБ // Кліматичні фінанси : кол. моногр. / за заг. ред. М. І. Карліна. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 165–183.

REFERENCES

- Asotsiatsiia hazovydobuvnykh kompanii Ukrainy. <https://agpu.org.ua/analytistics/>
- Kupchak, V. R. et al. *Formuvannia ta rehulivannia rehionalnykh enerhetychnykh system: teoriia, metodolohiia ta praktyka* [Formation and Regulation of Regional Energy Systems: Theory, Methodology and Practice]. Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, drukarnia «Volynpolihraf», 2019.
- [Legal Act of Ukraine] (1990). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_196#Text
- [Legal Act of Ukraine] (1996). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_196/print
- [Legal Act of Ukraine] (2009). <https://ips.ligazakon.net/document/view/eu090146>
- [Legal Act of Ukraine] (2009). <https://www.erc.gov.ua/?id=4730>
- [Legal Act of Ukraine] (2009). mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023096
- Lahodiienko, V. V. "Osoblyvosti stiikoho rozvytku rehionalnoho elektroenerhetychnoho kompleksu" [Features of Sustainable Development of the Regional Power Complex]. *Efektivna ekonomika*. 2013. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4813>
- Lahodiienko, V. V. "Suchasnyi rozvytok rehionalnoho elektroenerhetychnoho kompleksu" [Modern Development of the Regional Electric Power Complex]. *Efektivna ekonomika*. 2014. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4814>
- "Ohliad khodu reformuvannia rynkiv elektroenerhii i taryfotvorenna v krainakh OYеSR, YeS, SShA, Rosii ta Ukrainy" [Review of the Course of Reforming the Electricity Markets and Tariff Formation in the OECD Countries, the EU, the USA, Russia and Ukraine]. https://ua.energy/wp_content/uploads/2018/01/4_retovmuv_vynkiv_tsino_taryfo_utvoren.pdf
- Pavlov, K. V. *Otsinka konkurentospromozhnosti rehionalnykh rynkiv zhytlovoi nerukhomosti Ukrainy* [Assessment of the Competitiveness of Regional Residential Real Estate Markets in Ukraine]. Lutsk: PrAT «Volynska oblasna drukarnia», 2018.
- Pavlov, K. V., and Pavlova, O. M. *Formuvannia ta rehulivannia konkurentnykh vidnosyn na rehionalnykh rynkakh zhytla Ukrainy* [Formation and Regulation of Competitive Relations in the Regional Housing Markets of Ukraine]. Lutsk: Teren, 2019.
- Pavlova, O. M. et al. "Enerhetychnyi rynek zakhidnoho rehionu Ukrainy" [Energy Market of the Western Region of Ukraine]. *Internauka. Serii : Ekonomichni nauky*, no. 7 (2020). DOI: 10.25313/2520-2294-2020-7-6202
- Strishenets, O. M. et al. "Mekhanizm finansovo-kredytnoho zabezpechennia enerhoefektyvnykh zakhodiv na ob'ektakh ZhBK ta OSB" [The Mechanism of Financial and Credit Support of Energy Efficiency Measures at HBC and OSB Facilities]. In *Klimatychni finansy*, 165-183. Lutsk: Vezha-Druk, 2017.-.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2020 р.